

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Daha fazla bilgi için, bu belgenin sonunda bulunan yazarın telif hakkı ile ilgili kısmı okuyabilirsiniz.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court. For further information see the full copyright at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

Yumak ve Sadak/Türkiye – 10226/03

Karar 8.7.2008 [BD]

1 no'lu Protokol'ün 3. maddesi

Yasama organının seçilmesi

Halkın kanaatlerinin özgürce açıklanması

Bir siyasi partinin TBMM'de temsil edilebilmek için yasama seçimlerinde ülke genelinde % 10 barajına ulaşmış olması zorunluluğu: *İhlal yok*

Olaylar: Başvurucular Kasım 2002 tarihinde düzenlenen Milletvekili seçimlerine, DEHAP (Demokratik Halk Partisi) siyasi partisinin adayları olarak, bir ilde girmişlerdir. Seçim sonucunda başvurucuların partileri söz konusu ildeki oyların yaklaşık olarak % 45,95'ini (yani 47 449 oy) almış, ancak partileri ülke genelinde % 6,22 oy almıştır. « Genel seçimlerde ülke genelinde geçerli oyların % 10'unu geçmeyen partilerin milletvekili çıkaramayacaklarını » öngören 1983 tarihli Milletvekili Seçimi Kanunu'ndan dolayı, başvurucular milletvekili seçilememişlerdir. Söz konusu vilayete ayrılan üç sandalyeden ikisi oyların % 14,05'ini toplayan (14 460 oy) başka bir parti ve bir sandalyeyi de % 9,69 oy (9 914 oy) toplayan bağımsız aday elde etmiştir. Seçimlere katılan on sekiz partiden sadece iki parti % 10 seçim barajını aşabilmiş ve milletvekili çıkarabilmiştir. Bunlardan oyların % 34,26'sını alan parti, TBMM'deki sandalyelerin % 66'sını kazanmış, % 19,4 oy alan parti ise sandalyelerin % 33'ünü kazanmıştır. Ayrıca dokuz bağımsız aday milletvekili seçilmiştir. Seçim sonucunda oluşan TBMM, çok partili sistemin ilk kez uygulamaya konulduğu yıldan bu yana en düşük temsil niteliği taşıyan meclis olmuştur. TBMM'de temsil edilmeyen seçmen oranı yaklaşık olarak % 45'i bulmuş, aynı zamanda oy kullanmama oranı % 20'yi aşmıştır.

Hukuk: Parlamento'da temsil edilebilmek için siyasi partilerin ülke genelinde % 10'luk seçim barajına ulaşmaları gerektiğiyle ilgili kural başvurucuların seçim haklarına bir müdahale teşkil etmektedir. Bu müdahale mecliste aşırı ve zayıflatıcı bölünmeyi önlemeye ve dolayısıyla Hükümet istikrarını kuvvetlendirmeye yönelik meşru bir amaç taşıyordu. Yasa koyucunun bu tercihi tek başına 1 no'lu Protokol'ün 3. maddesine aykırı değildir. Bu madde, prensip olarak, esasen bölgesel olarak yapılanmış partilere, ülkenin geri kalan kısmında kazanılan oylardan bağımsız olarak mecliste temsil imkânı sağlayan bir seçim sistemi benimseme yükümlülüğü getirmez. Ancak, ilgili mevzuatın, bu tür partilerin mecliste temsil edilmesini önleme eğilimi göstermesi halinde sorun çıkabilir. Türkiye'de uygulanan % 10'luk seçim barajı Avrupa Konseyi'ne üye ülkeler içinde uygulanan en yüksek seçim barajıdır. Türkiye haricinde yalnızca üç devlet yüksek seçim barajı kabul etmişlerdir (% 7 veya 8). Devletlerin üçte biri % 5'lik, on üçü ise daha düşük bir seçim barajı benimsemiştir. AİHM seçim barajının

etkilerinin, bir ülkeden diğerine değişiklik gösterebileceğini ve sistemlerin, farklı, hatta bazen karşıt siyasi amaçlar güdebileceklerini gözlemlemektedir. Bu amaçların hiçbirinin, kendi içinde makul olmadığı söylenemez. Barajların oynadığı rol, seviyelerine ve her bir ülkedeki parti sistemine göre değişiklik göstermektedir. Düşük bir baraj, yalnızca çok küçük grupları dışarıda bırakır ve bu durumda istikrarlı çoğunlukların oluşması zordur. Hâlbuki parti sisteminde bölünmenin yüksek olduğu durumlarda, çok yüksek bir baraj, oyların önemli bir bölümünün temsil edilmemesine neden olur. AİHM % 5'lik bir seçim barajının üye devletlerin genel uygulamasına daha uygun olduğunu kabul etmekle birlikte, hiçbir seçim barajını, ilgili seçim sistemini göz önüne almadan değerlendiremeyeceği de açıktır. AİHM, bu nedenle tartışma konusu sisteme getirilen telafiler ve diğer garantilerin etkilerini değerlendirmelidir. Seçimlere bağımsız bir aday olarak katılma olasılığına ilişkin olarak AİHM, Türkiye'de bağımsız adayların siyasi partilere uygulanmayan bir dizi aleyhte kısıtlamalara ve koşullara maruz kaldığını not eder. Ancak, bu yöntem, uygulamada etkisiz değildir. 2007 seçimlerinde, küçük partiler, bağımsız adaylar vasıtasıyla barajın olumsuz etkisinden kaçınmış ve bu yolla TBMM'de sandalye kazanabilmişlerdir. Aynı durum, diğer siyasi gruplarla bir seçim koalisyonu oluşturma olasılığı için de geçerlidir. Şüphesiz, Kasım 2002 seçimlerinde kullanılan yaklaşık 14,5 milyon oyun TBMM'de temsil edilmediği göz önünde bulundurulursa, bu seçim stratejilerinin yalnızca sınırlı bir etkisi olabilmektedir. Ancak, Kasım 2002 seçimleri, pek çok nedeni olan bir kriz atmosferinde gerçekleşmiştir (ekonomik ve siyasi krizler, depremler). Kasım 2002 seçimlerinde gözlemlenen temsil yetersizliğinin, esasında kısmen bağlamsal olabileceği ve yalnızca yüksek seçim barajına dayalı olmadığı anlaşılmaktadır. Kasım 2002 seçimleri, 1983'ten beri, TBMM'de temsil edilmeyen oyların bu kadar yüksek olduğu tek seçimdir. Sonuç olarak, seçim barajlarının amaçlarından biri olan TBMM'de bölünmeyi önleme amacına ters düşmesine rağmen, % 10'luk yüksek seçim barajından etkilenen siyasi partiler, barajların pratikteki etkilerinden bazılarını azaltabilecek stratejiler geliştirmişlerdir. AİHM, aynı zamanda Anayasa Mahkemesi'nin bu hususa ilişkin rolüne önem vermektedir. Anayasa Mahkemesi'nin, adil olarak temsil edilme ve Hükümet istikrarına ilişkin anayasal ilkeler arasında denge noktasını gözeterek, tartışma konusu seçim barajının aşırı etkilerini önlemek amacıyla yaptığı değerlendirme, söz konusu barajın etkileri nedeniyle 1 no'lu Protokol'ün 3. maddesinde öngörülen hakkın esasının ihlal edilmesine karşı bir güvence oluşturmaktadır. Sonuç olarak AİHM, genel olarak % 10'luk seçim barajının aşırı yüksek olduğu kanısındadır. Bu bağlamda, barajın aşağı çekilmesini öneren Avrupa Konseyi organları ile mutabıktır. Bu baraj siyasi partileri, seçim sürecinin şeffaflığına katkıda bulunmayan taktikler izlemeye mecbur bırakmaktadır. Ancak, mevcut davada, AİHM söz konusu seçimlerin kendine özgü siyasi çerçevesi ışığında ve pratikteki etkilerini sınırlayan telafiler ve diğer garantilerle birlikte değerlendirildiğinde, % 10 barajının esas olarak başvuruçulara 1 no'lu Protokol'ün 3. maddesi bağlamında tanınan hakların esasına zarar verdiği hususunda ikna olmamıştır.

Sonuç: İhlal yok (Dörde karşı on üç oyla).

Daire kararı için bilgi notu n° 93'e bakınız.

© Avrupa Konseyi/Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin resmi dilleri Fransızca ve İngilizce'dir. Bu çeviri, Avrupa Konseyi'nin insan haklarına destek Fonu'nun desteğiyle hazırlanmıştır (www.coe.int/humanrightstrustfund). Mahkeme'yi bağlamamaktadır ve Mahkeme, kalitesi konusunda herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının veritabanı olan HUDOC üzerinden (<http://hudoc.echr.coe.int>) veya HUDOC'un bildirdiği başka veritabanları üzerinden yüklenebilir. Davanın isminin tamamen yazılması, yukarıdaki telif hakkıyla ilgili ifadelerin kullanılması ve insan haklarına destek Fonu'na referans yapılması şartıyla ticari olmayan amaçlarla kullanılabilir. Bu çevirinin tamamını veya bir kısmını ticari amaçlarla kullanmak isteyen herkesin, bu durumu belirtilen adrese bildirmesi rica olunur: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2012.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation was commissioned with the support of the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). It does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication and reference to the Human Rights Trust Fund. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2012.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction a été effectuée avec le soutien du Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme du Conseil de l'Europe (www.coe.int/humanrightstrustfund). Elle ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus ainsi que de la référence au Fonds fiduciaire pour les droits de l'homme. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante: publishing@echr.coe.int.